

สรุปลักษณะสำคัญ
ร่างพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ.
ฉบับผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๐) ในวาระที่สอง

๑. หลักการและเหตุผล

หลักการของร่างพระราชบัญญัตินี้ โดยที่มีการถอดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติดให้โทษ ภายใต้อำนาจของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อการกำกับดูแลและการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อม ให้สอดคล้องกับบริบทสากลและบริบทของสังคมไทยในการบริโภคพืชกระท่อมตามวิถีชาวบ้าน แต่เนื่องจากในใบกระท่อมยังคงมีสารที่มีฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หากใช้ในทางที่ผิดก็อาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยพืชกระท่อมเป็นการเฉพาะ เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมและกำกับดูแลเกี่ยวกับการเพาะปลูก การขาย และการนำเข้าหรือส่งออก เพื่อประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรมหรือการค้าขายในปริมาณมาก และกำหนดมาตรการคุ้มครองบุคคลหรือกลุ่มเสี่ยงซึ่งอาจได้รับอันตรายจากการบริโภคใบกระท่อม และการป้องกันการนำไปใช้ในทางที่ผิด

๒. สาระสำคัญ

๑. เป็นกฎหมายที่มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อควบคุมการเพาะปลูก การขาย และการนำเข้าหรือส่งออก ในกรณีที่เป็นการค้าเพื่อประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม โดยใช้ระบบการอนุญาต กำหนดมาตรการกำกับดูแลการขาย การโฆษณา และการบริโภคใบกระท่อม เพื่อให้มีการใช้อย่างถูกต้องและห้ามการนำไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งมีกระบวนการคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมถึงบุคคลในกลุ่มเสี่ยงมิให้ได้รับอันตรายจากการบริโภคกระท่อม โดยสอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้ในมาตรา ๒๖

๒. กำหนดให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา ๒)

๓. การใช้ใบกระท่อมเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ยา อาหาร เครื่องสำอาง หรือสมุนไพร ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น แต่กรณีการขายใบกระท่อมหรืออาหารแก่เด็กและเยาวชน หรือสตรีมีครรภ์ตามที่กำหนดในร่างมาตรา ๒๗ ยังคงถูกห้ามไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา ๓)

๔. นิยามที่สำคัญ คือ (มาตรา ๔)

“พืชกระท่อม” หมายถึง พืชซึ่งมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Mitragyna speciosa* (Korth.) Havil.

“ใบกระท่อม” หมายถึง ใบของพืชกระท่อม และหมายความรวมถึงสารสกัดที่ได้จากใบกระท่อม (ทั้งนี้ รวมถึง ใบกระท่อมแห้งหรือใบสด ใบกระท่อมที่บดเป็นผง น้ำต้มกระท่อม และสารสกัดบริสุทธิ์จากใบกระท่อม ที่ยังไม่ไปผสมหรือประกอบกับสารอื่น)

“ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม” หมายถึง ประโยชน์ในการประกอบกิจการการผลิต โดยใช้วัตถุดิบจากใบกระท่อม และหมายความรวมถึงประโยชน์ในการจัดซื้อใบกระท่อมเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบของสินค้าสำเร็จรูปหรือเป็นสินค้าสำเร็จรูป หรือประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพใบกระท่อมให้เป็นส่วนประกอบของสินค้าสำเร็จรูปหรือเป็นสินค้าสำเร็จรูป เพื่อขายปลีกให้แก่ผู้บริโภค หรือขายส่งให้แก่บุคคลอื่น

“ผู้รับใบอนุญาต” หมายถึง ผู้รับใบอนุญาตเพาะหรือปลูกพืชกระท่อม ผู้รับใบอนุญาตใบขายใบกระท่อม หรือผู้รับใบอนุญาตนำเข้าหรือส่งออกใบกระท่อม ทั้งนี้ เป็นกรณีเพื่อประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม

๕. ให้รัฐมนตรี...

๕. ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และมีอำนาจออกประกาศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตน (มาตรา ๕)

๖. การยื่นคำขอ การขอรับ การออก การต่ออายุ การออกใบแทน ซึ่งใบอนุญาต รวมถึงการแจ้ง และการออกใบรับแจ้ง ให้ดำเนินการโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการได้ ให้ดำเนินการ ณ สถานที่และวิธีการ ที่เลขาธิการ ป.ป.ส. กำหนด (มาตรา ๖)

๗. กำหนดการดำเนินการเฉพาะกรณีเพื่อประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม

๗.๑ การเพาะหรือปลูก ต้องได้รับใบอนุญาต และดำเนินการตามที่กฎกระทรวงกำหนดซึ่งอาจกำหนดปริมาณการเพาะปลูกต่อขนาดพื้นที่เพาะปลูกไว้ (มาตรา ๘)

๗.๒ การขาย ต้องได้รับใบอนุญาต ทั้งนี้ รวมถึงกรณีหากมีการขายที่มีใช้เพื่อประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรม แต่มีปริมาณการขายที่เกินปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวงให้ถือว่าเป็นการขายที่ต้องได้รับใบอนุญาตด้วย (มาตรา ๑๐)

๗.๓ การนำเข้าหรือส่งออก ต้องได้รับใบอนุญาต โดยการนำเข้าหรือส่งออกในแต่ละครั้งจะต้องมีการแจ้งต่อผู้อนุญาตทุกครั้งที่จะนำเข้าหรือส่งออก ทั้งนี้ อาจกำหนดปริมาณการนำเข้าใบกระท่อมในแต่ละครั้งก็ได้ (มาตรา ๑๑)

๘. กำหนดคุณสมบัติของผู้รับใบอนุญาต (มาตรา ๑๒)

๘.๑ บุคคลธรรมดา มีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปี มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ไม่อยู่ระหว่างถูกพักใบอนุญาต หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต ตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และไม่เคยต้องคำพิพากษาคดีถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ทั้งนี้ เว้นแต่พ้นระยะเวลาการถูกเพิกถอนหรือพ้นโทษมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสองปี

๘.๒ นิติบุคคล จดทะเบียนตามกฎหมายไทย ผู้แทนนิติบุคคลไม่มีลักษณะต้องห้ามที่กำหนดในเรื่องคุณสมบัติของบุคคลธรรมดา กรรมการของนิติบุคคล หุ่นส่วน หรือผู้ถือหุ้นอย่างน้อยสองในสามเป็นผู้มีสัญชาติไทย มีสำนักงานตั้งอยู่ในประเทศไทย

๘.๓ วิสาหกิจชุมชน โดยผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินกิจกรรมแทน ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในคุณสมบัติของบุคคลธรรมดา

๘.๔ ให้องค์กรของรัฐ หรือสภาเกษตรกรไทย มีคุณสมบัติเป็นผู้ขอรับใบอนุญาต

๙. กำหนดอายุใบอนุญาต (มาตรา ๑๓)

๙.๑ ใบอนุญาตเพาะหรือปลูก มีอายุ ๕ ปี

๙.๒ ใบอนุญาตขาย มีอายุ ๕ ปี

๙.๓ ใบอนุญาตนำเข้า หรือส่งออก มีอายุ ๑ ปี

๑๐. กำหนดการดำเนินการกรณีที่มีการต่ออายุ การขอเปลี่ยนแปลงรายการในใบอนุญาต หรือใบแจ้งกรณีใบอนุญาตหรือใบแจ้งสูญหายหรือถูกทำลาย ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๖)

๑๑. กำหนดการดำเนินการกรณีผู้รับใบอนุญาตตายก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ ให้ดำเนินการแสดงความจำนงภายใน ๑๘๐ วัน นับแต่ผู้รับใบอนุญาตตาย และกรณีไม่มีทายาทหรือผู้แสดงความจำนงเพื่อขอดำเนินการตามที่ได้รับใบอนุญาต หรือทายาทแจ้งไม่ประสงค์จะเพาะหรือปลูกพืชกระท่อมต่อไป หรือกรณีเจ้าของพืชกระท่อมไม่ประสงค์ดำเนินการต่อ รวมทั้งไม่มีข้อตกลงหรือกฎหมายใดกำหนดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ไว้เป็นอย่างอื่น ให้พืชกระท่อมตกเป็นของกระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (มาตรา ๑๘)

๑๒. กำหนดหน้าที่ของผู้รับใบอนุญาต กรณีใบอนุญาตเพาะหรือปลูก ต้องปลูกในสถานที่และพิกัดที่ระบุในใบอนุญาต และกรณีใบอนุญาตการขาย ให้รายงานปริมาณการขายต่อเลขาธิการ ป.ป.ส. ในทุกสิ้นปีปฏิทิน สำหรับกรณีใบอนุญาตการนำเข้าหรือส่งออก สถานที่ดำเนินการต้องจัดให้มีป้ายแสดงไว้ในที่เปิดเผย ณ สถานที่ดำเนินการ การกำหนดให้มีฉลากกำกับและเอกสารเตือนบนภาชนะหรือหีบห่อใบกระท่อม และจัดทำรายงานปริมาณการขาย การนำเข้าและส่งออกในทุกสิ้นปีปฏิทิน (มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐)

๑๓. กำหนดการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาต ในกรณีที่ตรวจพบการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการขอรับใบอนุญาต หรือผู้รับใบอนุญาตไม่ดำเนินการตามที่กำหนด ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ ครั้งละไม่เกิน ๑๒๐ วัน ทั้งนี้ ผู้ถูกพักใช้ใบอนุญาตสามารถดูแลพืชกระท่อมได้ แต่จะใช้ประโยชน์ใด ๆ จากใบกระท่อมมิได้ โดยการแจ้งคำสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตให้ทำเป็นหนังสือแจ้งหรือปิดคำสั่งไว้ที่เปิดเผย ณ ที่ดินหรือสถานที่เพาะหรือปลูกพืชกระท่อม สถานที่ขาย หรือสถานที่นำเข้าหรือส่งออก หรือจะแจ้งโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือส่งไปรษณีย์ตอบรับ โดยถือว่าได้รับแจ้งเมื่อครบกำหนด ๗ วัน นับแต่วันส่ง (มาตรา ๒๑ ถึงมาตรา ๒๔)

๑๔. กำหนดการอุทธรณ์ กรณีผู้อนุญาตไม่ออกใบอนุญาต หรือไม่ต่ออายุใบอนุญาต และกรณีผู้รับใบอนุญาตถูกสั่งพักใช้หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต ผู้ยื่นขอ หรือผู้ถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต มีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ภายใน ๓๐ วัน นับแต่ได้รับหนังสือหรือการแจ้งการไม่ออกใบอนุญาตให้หรือการถูกพักใช้หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต โดยคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้เป็นที่สุด ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่ได้รับคำอุทธรณ์ กรณีมีเหตุจำเป็นอาจขยายระยะเวลาการพิจารณาได้อีก ๓๐ วัน (มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๒๗)

๑๕. มาตรการคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจได้รับอันตราย และการป้องกันการใช้ใบกระท่อมในทางที่ผิด โดยกำหนดการห้ามขายใบกระท่อมให้แก่บุคคลกลุ่มเสี่ยง อันได้แก่ ผู้มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี สตรีมีครรภ์และสตรีให้นมบุตร การห้ามขายในบางสถานที่หรือบางวิธีการ การห้ามโฆษณาหรือสื่อสารการตลาดเพื่อจูงใจสาธารณชนให้บริโภคกระท่อม การห้ามบริโภคใบกระท่อมที่ปรุงผสมกับยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ หรือยา เว้นแต่กรณีเพื่อการรักษาหรือการศึกษาวิจัย การห้ามการจูงใจ ยุยงส่งเสริม ใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ หรือวิธีการใด ๆ ให้ผู้อื่นบริโภคกระท่อมที่ปรุงผสมกับสิ่งผิดกฎหมาย (มาตรา ๒๘ ถึงมาตรา ๓๓)

๑๖. กำหนดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจในการเข้าไปในสถานที่ที่รับใบอนุญาตเพาะปลูกพืชกระท่อม รวมถึงสถานที่ขาย หรือนำเข้าส่งออกใบกระท่อม มีอำนาจยึดอายัดพืชกระท่อม ใบกระท่อมที่อาจใช้ในการกระทำความผิด และมีอำนาจในการเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารหลักฐานที่จำเป็นเพื่อประกอบในการพิจารณาดำเนินการ โดยอำนาจในการค้นต้องมีความหมายค้น เว้นแต่มีเหตุเชื่อได้ว่าหากเน้นซ้ำอาจมีการยกย้าย ทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพ หรือทำลายหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ให้ทำได้โดยไม่ต้อง

มีหมายค้น แต่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการค้น และมีอำนาจในการตรวจหาสารสำคัญของพืชกระท่อมในร่างกาย กรณีที่มีการบริโภคใบกระท่อม

โดยสิ่งที่ยึดหรืออายัดมาได้ ให้ดำเนินการตามที่เลขาธิการกำหนด ซึ่งหากเป็นกรณีไม่ปรากฏตัวเจ้าของ ไม่มีผู้มาแสดงตัว กรณีดำเนินคดีแต่ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอคืน หรือกรณีไม่มีการดำเนินคดีและพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ให้สิ่งที่ยึดหรืออายัดดังกล่าวตกเป็นของกระทรวงยุติธรรม โดยผู้เป็นเจ้าของสามารถร้องขอคืนทรัพย์สินได้ ทั้งนี้ ไม่เกิน ๕ ปี นับแต่วันที่สิ่งที่ยึดหรืออายัดตกเป็นของกระทรวงยุติธรรม (มาตรา ๓๔ ถึงมาตรา ๓๗)

๑๗. บทกำหนดโทษ (มาตรา ๔๐ ถึงมาตรา ๔๘)

๑๗.๑ กรณีฝ่าฝืนดำเนินการเพื่อประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรมในการเพาะหรือปลูกพืชกระท่อม และการขาย การนำเข้าหรือส่งออกซึ่งใบกระท่อม โดยไม่ได้รับใบอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี ปรับไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๑๗.๒ กรณีฝ่าฝืนขายใบกระท่อมให้แก่บุคคลกลุ่มเสี่ยง ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท

๑๗.๒ กรณีฝ่าฝืนขายใบกระท่อมในที่ห้ามขายหรือวิธีการที่ห้าม ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท

๑๗.๔ กรณีฝ่าฝืนโฆษณาหรือสื่อสารการตลาดเพื่อจูงใจให้มาบริโภคใบกระท่อม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๑๗.๕ กรณีฝ่าฝืนบริโภคใบกระท่อมที่ผสมกับยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ ยา หรือวัตถุอันตราย ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท

๑๗.๖ กรณียุยง ส่งเสริม จูงใจ ชักนำ ใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ หรือวิธีการใด ๆ ให้บุคคลบริโภคพืชกระท่อมที่ปรุงผสมกับยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์ ยา หรือวัตถุอันตราย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี ปรับไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และกรณีที่กระทำต่อบุคคลกลุ่มเสี่ยง ต้องระวางโทษเป็นสองเท่า

๑๗.๗ บรรดาความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้เลขาธิการ ป.ป.ส. หรือผู้ซึ่งเลขาธิการ ป.ป.ส. มอบหมาย มีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด

๑๗.๘ กำหนดให้กรณีเมื่อมีกฎหมายว่าด้วยการปรับเป็นพินัยใช้บังคับแล้ว ให้บรรดาความผิดอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียวในพระราชบัญญัตินี้เปลี่ยนเป็นความผิดทางพินัย และให้บทบัญญัติที่กำหนดในเรื่องการเปรียบเทียบปรับเป็นอันสิ้นผลไป

๑๘. กำหนดอัตราค่าธรรมเนียม ใบอนุญาตเพาะหรือปลูก ใบอนุญาตขาย ใบอนุญาตนำเข้า และใบอนุญาตส่งออก ใบแทนใบอนุญาต และการต่อใบอนุญาต ทั้งนี้ ให้ออกเป็นกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมตามอำนาจที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕

สำนักงาน ป.ป.ส. กองกฎหมาย

เมษายน ๒๕๖๔